

Paragraaf 2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Wat is het doel van deze paragraaf?

De begroting geeft inzicht in de financiële positie van de gemeente. De paragraaf weerstandsvermogen geeft aan in welke mate financiële tegenvallers (risico's) opgevangen kunnen worden. Daarmee geeft de paragraaf weerstandsvermogen aan hoe robuust de financiële positie is.

Voor het beoordelen van de financiële positie is daarom inzicht nodig in de omvang en achtergronden van de risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit. De paragraaf weerstandsvermogen bevat volgens artikel 11 van het Besluit begroting en Verantwoording (BBV) een inventarisatie van de weerstandscapaciteit, een inventarisatie van de risico's en het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, te dekken.

Tot de weerstandscapaciteit worden gerekend:

- het vrij besteedbaar eigen vermogen
- de ruimte binnen de begroting
- de onbenutte belastingcapaciteit

Het eigen vermogen bestaat uit de algemene reserve, bestemmingsreserves en eventuele stille reserves. Voor de beoordeling van het weerstandsvermogen is de stand van de reserves per 1 januari 2018 bepalend. Alleen de algemene reserve wordt tot het vrij besteedbaar eigen vermogen gerekend.

Ruimte binnen de begroting bestaat uit de mogelijkheden tot ombuigingen en de raming voor onvoorziene uitgaven. De begroting sluit meerjarig met batige resultaten. Bij de berekening van de hoogte van de algemene reserve is het toevoegen van deze batige resultaten in de hoogte van de algemene reserve verwerkt. Behalve de raming voor onvoorziene uitgaven is geen ruimte in de begroting aanwezig die gebruikt kan worden als weerstandscapaciteit.

De onbenutte belastingcapaciteit geeft een indicatie van de mogelijkheden om de eigen inkomsten te verhogen. De belangrijkste belastinginkomsten zijn de onroerend zaakbelasting (OZB), de afvalstoffenheffing en het rioolrecht. De afvalstoffenheffing en het rioolrecht zijn al volledig kostendekkend. Onbenutte belastingcapaciteit kan daarmee alleen gevonden worden in de OZB. De berekening van de onbenutte belastingcapaciteit OZB wordt afgeleid van de norm voor artikel 12 van de financiële verhoudingswet. Op basis van de thans geldende normen wordt berekend dat de gemeente voor 2018 naar verwachting een onbenutte belastingcapaciteit kent van ongeveer € 1,1 miljoen.

Voor de risico's vanuit de grondexploitaties wordt als weerstandscapaciteit een algemene reserve bouwgrondexploitatie aangehouden. De geprognosticeerde resultaten – verliezen en winsten – van de (grondexploitatie)projecten, voor zover nog niet verrekend met de reserves, maken onderdeel uit van de weerstandscapaciteit voor de projecten.

De weerstandscapaciteit is als volgt weer te geven:

Beschikbare weerstandscapaciteit	Rekening	Begroting	Begroting
	2016	2017	2018
Beschikbare weerstandcapaciteit exploitatie			
Algemene reserve	5.399	6.611	9.452
Resultaat exploitatie t.g.v. algemene reserve	1.403	-	-
Onbenutte belastingcapaciteit	-	157	1.108
Raming onvoorziene uitgaven	-	83	83
Beschikbare weerstandcapaciteit exploitatie	6.802	6.851	10.643
Beschikbare weerstandscapaciteit grondexploitatie/projecten			
Algemene reserve bouwgrondexploitatie	- 2.655	- 638	- 157
Resultaat grondexploitaties	77	379	-
Beschikbare weerstandscapaciteit grondexploitatie/projecten	- 2.578	- 259	- 157
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	4.224	6.592	10.486

De weerstandscapaciteit voor grondexploitatie / projecten vertoont een negatief saldo. Door de verbeterde positie van de algemene reserve komt de totale weerstandscapaciteit positief uit.

Risico-inventarisatie

Bij de risico-inventarisatie is onderscheid gemaakt tussen de risico's van de exploitatie en de risico's van de (grondexploitatie)projecten. Bij de inventarisatie is beoordeeld welke maatregelen worden genomen om de risico's te beheersen. Risicobeheersing kan door de volgende maatregelen:

- Vermijden
- Verminderen
- Delen
- Aanvaarden

Aan de hand hiervan zijn de restrisico's bepaald; dit zijn de risico's die overblijven na het nemen van beheersmaatregelen. De restrisico's zijn gekwantificeerd door vast te stellen welke schade zich kan voordoen als het risico optreedt. De schade is uitgedrukt in een verwachtingswaarde. Aan de hand van een kansberekening is bepaald welke bedrag aan weerstandscapaciteit benodigd is om het risico af te dekken. Hierbij is gebruik gemaakt van een klassering die rekening houdt met de kans van optreden en het gevolg (de verwachtingswaarde).

De risico's voor grondexploitaties / projecten zijn gebaseerd op het MPG 2017.

Samengevat geven de op deze wijze geïnventariseerde en gewogen risico's per risicogebied het volgende beeld (in volgorde van de benoemde risicogebieden):

bedragen x € 1.000

Samenvatting risico's per risicogebied

Gewogen risico's

	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Risico's exploitatie			
Organisatorische risico's personeel en bedrijfsprocessen	608	608	750
Juridische risico's	211	211	250
Renterisico's	75	75	-
Risico's verbonden partijen	1.048	1.048	1.000
Risico's garanties / verstrekte geldleningen	64	64	75
Risico's verbonden aan open einde regelingen rijk	382	382	750
Risico's open einde subsidiëring	24	24	25
Risico's kapitaalgoederen	703	703	1.000
Risico's invoering decentralisaties	-	1.000	600
Kans hogere opbrengst bouwvergunningen		- 300	- 300
Risico's exploitatie	3.115	3.815	4.150
Risico's grondexploitaties/projecten			
Bouwgrondexploitaties en projecten	3.750	7.500	3.750
Risicobuffer	-	4.000	-
Risico's grondexploitaties/projecten	3.750	11.500	3.750
Totaal risico's	6.865	15.315	7.900

Enkele risico's benoemen wij hier individueel.

- Met betrekking tot nieuw af te sluiten langlopende leningen wordt op begrotingsbasis rekening gehouden met een rente van 3,5% bij een looptijd van 25 jaar (lineair aflossen). De huidige marktrente ligt ruim onder de 3,5%. Het is echter denkbaar dat de rente gaat stijgen. Indien de rente boven de 3,5% zal stijgen dan levert dit op begrotingsbasis een nadeel op. Gelet op het feit dat voor de komende jaren wordt verwacht dat aantrekken van lang geld niet aan de orde zal zijn is dit risico niet aanwezig. Hiervoor is dan ook geen bedrag opgenomen.
- Er zijn in 2015 belangrijke decentralisaties ingevoerd, waarbij tevens efficiencykortingen worden toegepast. In 2017 was hiervoor een risico van € 1 miljoen meegenomen. Dit bedrag in de begroting 2018 teruggebracht naar € 600.000.
- Er wordt voor de komende jaren een aanzienlijk bouwvolume verwacht. De raming voor opbrengst bouwvergunningen is gebaseerd op een gemiddelde realisatie. Grote projecten leveren incidenteel extra opbrengsten op. Deze zijn voor € 300.000 als kans (negatief risico) in de risicotabel verwerkt.

- We zien een aantrekkelijke markt met hogere inschrijvingen. Om die reden is het risico van kapitaalgoederen verhoogt naar € 1 miljoen.

Benodigde weerstandscapaciteit

Niet alle risico's zullen zich gelijktijdig in volle omvang voordoen. De kansdichtheid hierop kan via risicosimulatie worden bepaald. Voor de kansdichtheid kan ook gebruik gemaakt worden van ervaringcijfers. Uitgegaan wordt van een gemiddeld zekerheidspercentage van 90%. Dit percentage is overgenomen op advies van de toezichthouder, de provincie Zuid-Holland. Dit percentage bedroeg in de afgelopen jaren steeds 60%.

De omvang van de benodigde weerstandscapaciteit wordt bepaald door het totaal van de gewogen risico's te corrigeren met het zekerheidspercentage. Aan de hand hiervan kan de benodigde weerstandscapaciteit als volgt worden bepaald.

	bedragen x € 1.000		
Benodigde weerstandscapaciteit	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Benodigde weerstandscapaciteit exploitatie			
- Gewogen risico	3.115	3.815	4.150
- Zekerheidspercentage	60%	60%	90%
Benodigde weerstandscapaciteit exploitatie	1.869	2.289	3.735
Benodigde weerstandscapaciteit grondexploitaties/projecten			
- Gewogen risico	3.750	11.500	3.750
- Zekerheidspercentage	60%	60%	90%
Benodigde weerstandscapaciteit grondexploitaties/projecten	2.250	6.900	3.375
Totaal benodigde weerstandscapaciteit	4.119	9.189	7.110

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen wordt bepaald door de verhouding van de beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit. Het weerstandsvermogen wordt afzonderlijk bepaald voor de normale exploitatierisico's en voor de risico's in (grondexploitatie)projecten. Tenslotte wordt ook het gezamenlijke risico in beeld gebracht.

bedragen x € 1.000

Weerstandsvermogen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018
Weerstandsvermogen exploitatie			
Beschikbare weerstandscapaciteit exploitatie	6.802	6.851	10.643
Benodigde weerstandscapaciteit exploitatie	1.869	2.289	3.735
Overschot (+) / tekort (-) weerstandscapaciteit exploitatie	4.933	4.562	6.908
Ratio weerstandsvermogen exploitatie *	3,64	2,99	2,85
Weerstandsvermogen grondexploitatie/projecten			
Beschikbare weerstandscapaciteit grondexploitatie / projecten	- 2.578	- 259	- 157
Benodigde weerstandscapaciteit grondexploitatie / projecten	2.250	6.900	3.375
Overschot (+) / tekort (-) weerstandscapaciteit grondexploitatie	- 4.828	- 7.159	- 3.532
Ratio weerstandsvermogen grondexploitatie / projecten *	-1,15	-0,04	-0,05
Weerstandsvermogen totaal			
Beschikbare weerstandscapaciteit	4.224	6.592	10.486
Benodigde weerstandscapaciteit	4.119	9.189	7.110
Overschot (+) / tekort (-) weerstandscapaciteit	105	- 2.597	3.376
Ratio weerstandsvermogen totaal *	1,03	0,72	1,47

* Ratio weerstandsvermogen = Beschikbare weerstandscapaciteit / Benodigde weerstandscapaciteit

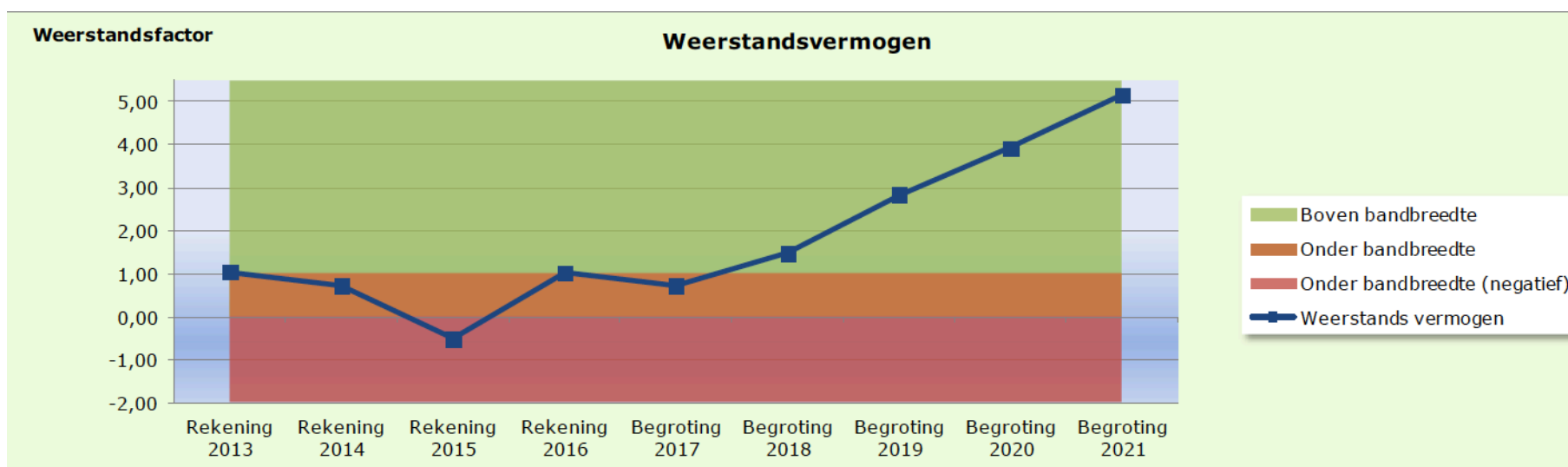

Voor de beoordeling van de ratio weerstandsvermogen kan gebruik gemaakt worden van de waarderingstabel die door het Nederlands Adviesbureau Risicomanagement in samenwerking met de Universiteit Twente is ontwikkeld.

Waardering	Ratio	Betekenis
A	> 2,0	Uitstekend
B	1,4 - 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 - 1,4	Voldoende
D	0,8 - 1,0	Matig
E	0,6 - 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Het weerstandsvermogen voor de exploitatie (ratio 2,85) kan aan de hand van deze tabel als uitstekend worden beoordeeld. Voor de grondexploitatie / projecten is het weerstandsvermogen met een ratio van -0,05 ruim onvoldoende. Het totaalbeeld van de benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit resulteert in een ratio van 1,47 en wordt ruim voldoende aangemerkt.

In onderstaande grafiek is het verloop van het weerstandsvermogen tot uitdrukking gebracht. Daaruit valt af te lezen dat het weerstandsvermogen voor de begroting 2018 voor het eerst sinds jaren weer boven de bandbreedte zit. De komende jaren laat deze een duidelijk stijgende trend zien.

Kengetallen

De kengetallen zoals die uniform voor de gemeenten zijn voorgeschreven bestrijken ieder een eigen gebied. Tegelijkertijd is er ook sprake van een bepaalde mate van samenhang. Hieronder zijn de verschillende kengetallen opgenomen en wordt de eigenheid daarvan beschreven. Ook wordt de onderlinge samenhang toegelicht.

bedragen x € 1.000

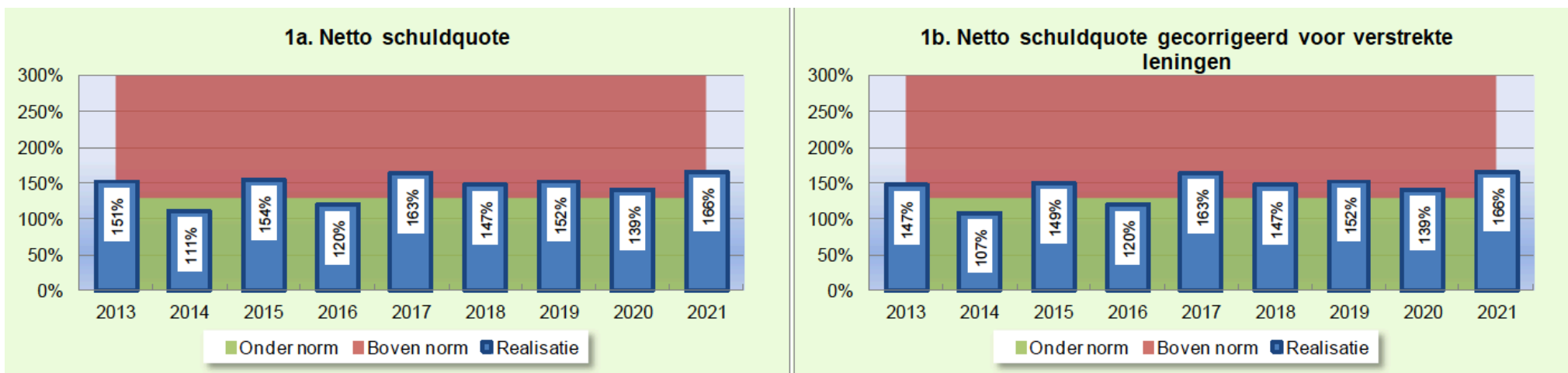
1. Netto schuldquote

		Rekening	Rekening	Rekening	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting
		2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
A. Vaste schulden	+	96.685	133.730	144.574	151.518	145.514	139.514	133.510	134.502	131.211
B. Netto vlottende schuld	+	40.875	8.630	7.343	7.498	8.021	8.021	8.021	6.870	5.718
C. Overlopende passiva	+	5.712	6.275	8.992	3.808	6.384	6.385	6.385	6.385	6.385
D1. Financiële activa (excl. verstekte leningen)	-	14.506	14.173	12.602	2.311	2.317	2.329	2.295	2.365	2.521
D2. Financiële activa (verstekte leningen)	-	3.498	3.744	3.762	-	-	-	-	-	-
E. Uitzettingen < 1 jaar	-	17.871	18.848	15.480	18.314	16.373	17.346	11.910	10.455	8.001
F. Liquide middelen	-	1.801	408	70	2.490	1.005	1.005	1.005	1.005	1.005
G. Overlopende activa	-	1.189	1.361	8.482	9.874	10.239	9.441	9.013	8.995	8.787
H. Totale baten (excl. mut. res.)	/	71.232	102.550	80.649	107.913	79.536	84.173	81.173	89.676	74.191
Netto schuldquote		151,5%	111,0%	154,1%	120,3%	163,4%	147,1%	152,4%	139,3%	165,8%
Netto schuldquote gecorrigeerd		146,6%	107,4%	149,4%	120,3%	163,4%	147,1%	152,4%	139,3%	165,8%

De netto schuldquote geeft aan hoe de netto schuld van de gemeente zich verhoudt tot de jaarlijkse baten. Anders gezegd: Kan met het jaarlijkse inkomen de schuld worden gedragen? Door de VNG is hiervan indicatief aangegeven dat gemeenten met een schuldquote van 130% of meer zich in de gevarenzone bevinden. Hierbij is een nuancering op zijn plaats.

Het kan namelijk voorkomen dat gemeenten veel geld doorlenen aan derden, zoals bij woningcorporaties nogal eens het geval is. Om die reden is de 'netto schuldquote gecorrigeerd' ontwikkeld. Hierin is het doorleeneffect geëlimineerd en geeft daarmee een zuiverder beeld van de positie van de gemeente weer.

bedragen x € 1.000

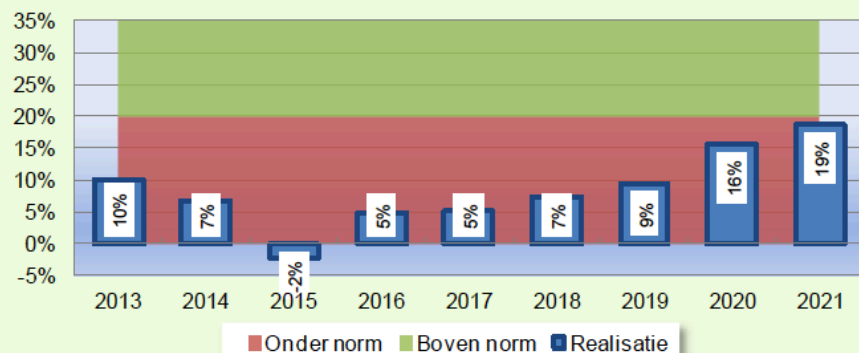
2. Solvabiliteitsratio

		Rekening 2013	Rekening 2014	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A. Eigen vermogen	+	15.673	10.402	- 4.034	8.023	8.615	11.507	14.259	24.094	27.921
B. Balanstotaal	/	169.904	168.992	165.916	179.262	175.097	171.361	167.671	177.318	176.731
Solvabiliteit		10,2%	6,6%	-2,4%	4,7%	5,2%	7,2%	9,3%	15,7%	18,8%

De solvabiliteitsratio geeft aan in hoeverre het gemeentelijk bezit niet met schuld belast is. Dit ratio geeft de ontwikkeling van het eigen vermogen weer. De gemeente kende in 2015 een negatief eigen vermogen en daardoor een negatief ratio. De verbetering die in 2016 is ingezet, zet zich de komende jaren door. Op dit moment is de ratio nog onder de norm.

Als de huidige lijn wordt doorgezet dan zal vanaf 2022 ook deze ratio weer boven de norm van 20% uitkomen. Dat wil zeggen dat dan meer dan 20% van het balanstotaal uit eigen vermogen bestaat.

2. Solvabiliteitsratio

bedragen x € 1.000

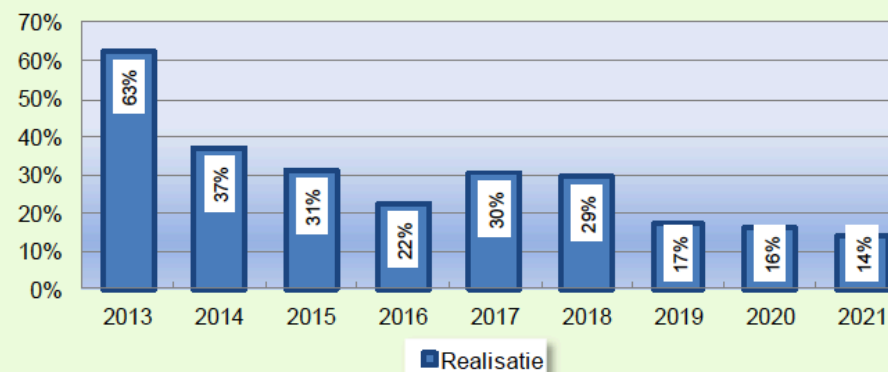
3. Grondexploitatie

		Rekening 2013	Rekening 2014	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A. Niet in exploitatie genomen bouwgronden	+	1.937	1.290	7.460	7.178	7.178	7.178	7.178	7.178	7.178
B. Bouwgronden in exploitatie	+	42.627	36.815	17.641	16.958	16.958	17.604	6.849	7.070	3.311
C. Totale baten (excl. mut. res.)	/	71.232	102.550	80.649	107.913	79.536	84.173	81.173	89.676	74.191
Grondexploitatie		62,6%	37,2%	31,1%	22,4%	30,3%	29,4%	17,3%	15,9%	14,1%

Het kengetal grondexploitatie geeft aan welk deel van de netto schuld vast zit in de voorraad gronden voor de grondexploitatie. Doordat in de komende jaren veel bouwgronden worden verkocht, gaat de voorraad gronden dalen. Daarmee daalt ook het kengetal.

De werking van deze ratio is zodanig dat dit kengetal mag worden vermindert op de (gecorrigeerde) netto schuld zoals hierboven gepresenteerd. Immers, de verwachting is gerechtvaardigd dat deze grondpositie op niet al te lange termijn tot verkopen zal leiden waardoor de netto schuld afneemt.

3. Kengetal grondexploitatie

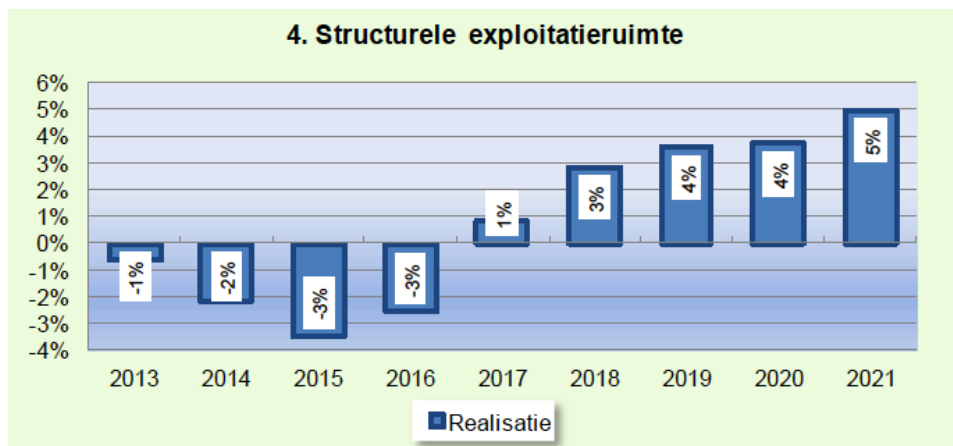

4. Structurele exploitatieruimte

	Rekening	Rekening	Rekening	Rekening	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	Begroting	
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
A. Totale structurele lasten	-	- 69.610	- 100.411	- 81.073	- 81.073	- 66.108	- 66.090	- 66.155	- 66.264	- 66.704
B. Totale structurele baten	+	69.147	98.221	78.281	78.281	66.712	68.183	68.776	69.303	70.096
C. Totale structurele toevoegingen aan de reserves	-	-	-	-	-	- 134	- 30	- 30	- 30	- 30
D. Totale structurele onttrekkingen aan de reserves	+	-	-	-	-	185	349	349	349	349
E. Totale baten	/	71.232	102.550	80.649	107.913	79.536	84.173	81.173	89.676	74.191
Structurele exploitatieruimte		-0,6%	-2,1%	-3,5%	-2,6%	0,8%	2,9%	3,6%	3,7%	5,0%

De structurele exploitatieruimte geeft aan welk gedeelte van de totale exploitatiebaten beschikbaar is. Dit percentage dient altijd positief te zijn. Hoe groter dit percentage hoe meer ruimte er beschikbaar is voor zaken als ‘terugdringen schuldpositie’, ‘nieuw beleid’, etc.

De daling die in 2021 is te zien is het gevolg van afnemende (verkoop)activiteiten in de grondexploitaties.

5. Gemeentelijke belastingcapaciteit:**Woonlasten meerpersoonshuishouden**

		Rekening 2013	Rekening 2014	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
A. OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	+	305	414	391	384	395	398	398	398	398
B. Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	+	308	331	342	350	357	357	357	357	357
C. Afvalstoffenheffing voor een gezin	+	297	250	254	260	286	209	209	209	209
D. Eventuele heffingskorting	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
E. Totale woonlasten gezin bij gemiddelde WOZ-waarde		909	995	987	994	1.037	963	963	963	963
F. Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1	/	659	671	683	697	704	716	716	716	716
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar er voor		138,0%	148,3%	144,5%	142,7%	147,3%	134,6%	134,6%	134,6%	134,6%

De belastingcapaciteit zou eigenlijk beter omschreven kunnen worden als de belastingdruk. Dit percentage geeft namelijk de lokale lastendruk weer als percentage van de landelijke lastendruk. Ook hier is een nuancering op zijn plaats. Dit kengetal wordt namelijk berekend op basis van de gemiddelde WOZ-waarde. Deze waarde kan echter per gemeente flink

verschillen. Zo kennen de gemeenten Wassenaar en Bloemendaal een veel hogere gemiddelde WOZ-waarde dan gemeenten in Groningen of Zeeland. In dit verband wordt opgemerkt dat Bodegraven-Reeuwijk een relatief hoge gemiddelde WOZ-waarde kent en daarmee per definitie hoog in deze tabel zal scoren.

